

Чачак

Економска и развојна политика и тржиште рада

Град Чачак је једна од најразвијенијих локалних самоуправа у региону Шумадије и Западне Србије. Према важећој методологији, **сврстава се у I категорију локалних самоуправа према степену развијености**, што значи да је ниво развијености виши од републичког просека.

Мере и активности града Чачка у области економске и развојне политике и тржишта рада

Надлежни органи и установе на локалном нивоу

Орган управе надлежан за послове у вези са унапређењем привредног и инвестиционог амбијента јесте **Градска управа за локални економски развој**. У њен делокруг рада спадају следећи послови:

- Локални економски развој: припрема програма и спровођење пројеката из ове области, промовисање економских потенцијала Града, контактирање са инвеститорима и привредним удружењима, сарадња са надлежним државним органима,
- Стварање услова за развој предузетништва, туризма, трговине и других привредних делатности од значаја за Град; између осталог, категоризација смештајних објеката у домаћој радиности и сеоским домаћинствима, издавање дозвола за такси превоз и др,
- Утврђивање цена комуналних услуга из надлежности Града,
- Контрола програма пословања и извештаја градских јавних предузећа,
- Активности у вези са пољопривредом и водопривредом, енергетска ефикасност, и други послови утврђени Одлуком о градским управама¹.

У ГУ за ЛЕР послови се обављају у оквиру четири службе, са 23 систематизована радна места (укључујући начелника): Служба за приватно предузетништво и послове јавних предузећа (6 радних места), Служба за развој пољопривреде (6 радних места), Служба за израду и реализацију развојних пројеката (5 радних места) и Служба за правне послове и развој приватне иницијативе (5 радних места).

Градска управа за инспекцијски надзор је, између осталог, надлежна и за област туризма, и то у оквиру Инспекције за заштиту животне средине и туристичку инспекцију.

¹ Извор: „Одлука о градским управама”, Сл. лист града Чачка бр. 20/19.

За ове послове систематизована су два радна места, и то главни туристички инспектор и туристички инспектор.

У области привреде, поред Управе за ЛЕР, успостављен је **Савет за привреду**, као саветодавно тело градоначелника. Савет обавља следеће активности:

- Повезује и координише привредне субјекте и ЛС,
- Разматра питања из области привреде од значаја за Град, и доноси закључке с тим у вези,
- Предлаже начине реализације приоритетних активности утврђених стратешким документом из области привреде,
- Иницира измену прописа у области пословања у надлежности ЛС.

Своје иницијативе, предлоге и мишљења Савет упућује градоначелнику, а стручну и административну подршку раду Савета пружа ГУ за ЛЕР.

Локални савет за запошљавање је основан одлуком градске Скупштине 2005. године², а чланове Савета именује градоначелник. Представља саветодавни орган, који даје мишљења и препоруке органима локалне власти у вези са програмима запошљавања, организовањем јавних радова, додатним образовањем и обукама, као и другим питањима од значаја за повећање запослености.

Туристичка организација Чачка представља јавну установу, коју је основала Скупштина општине Чачак 1997. године. Основна делатност³ обухвата унапређење и промоцију туризма, подстицање изградње туристичке инфраструктуре, координисање сарадње између привредних субјеката у туризму, израду промотивног материјала, организовање туристичких манифестација и сличних догађаја, посредовање у пружању услуга у домаћој радиности и др. активности. Поред наведеног, ТО Чачак је одређена као управљач заштићеног подручја Овчарско-кабларске клисуре на период од 10 година. Послови с тим у вези обухватају старање о заштићеном подручју и спровођењу прописаног режима заштите, послове унапређења и промоције, обезбеђивање обучених водича, евиденције о природним вредностима, људским активностима и др., обележавање заштићеног подручја и други утврђени послови.

Релевантни документи развојног планирања и јавних политика на локалном нивоу

Најзначајнији важећи документ у области економске и развојне политике јесте **Стратегија одрживог развоја града Чачка**⁴. Скупштина Града је усвојила Стратегију 2012. годину,

² Службени лист града Чачка бр. 3/2005.

³ Извор: „Статут ТО Чачка“, Службени лист града Чачка бр. 22/2011.

⁴ Службени лист града Чачка бр. 22/2011.

и постоји потреба да се донесе нови развојни документ, који би био усклађен са актуелним потребама и са методологијом прописаном Законом о планском систему.

Стратегија је операционализована пре свега кроз План имплементације и План инфраструктурног развоја. **План имплементације Стратегије одрживог развоја** града Чачка за 2022. годину у области економске и развојне политике и тржишта рада предвиђа пре свега кредитно-гарантне и друге стимулативне мере у циљу повећања индустријске производње. С тим у вези, планирано је да се из буџета града издвоје средства за дотације Националној служби за запошљавање у циљу спровођења програма запошљавања и за субвенције приватним предузећима. Од значаја за развој туризма могу бити и предвиђена улагања у развој инфраструктуре и у спортске и објекте културе (изградња затвореног базена, реконструкција кошаркашке хале, пројекат пешачке зоне, радови на изградњи Музеја кошарке, активности у циљу реализације пројекта Престоница културе Србије 2023, партерно уређење леве обале Западне Мораве и сл.). **План инфраструктурног развоја** града Чачка за период 2020-2022. године садржи план капиталних инвестиција за назначени период. Неке од њих су већ реализоване, а за област економске и развојне политике од посебног значаја су улагања у набавку опреме за НТП Чачак и пројектовање и инфраструктурно опремање индустријских зона у Прељини и у Коњевићима, као и већи број инвестиција које могу бити од значаја за развој туризма (нпр. изградња параглајдинг стазе на Овчару, реконструкција пута до Слатинске бање, реконструкција градског бедема, уређење плаже на Западној Морави, изградња визиторског центра и научно-еколошког парка у Овчар бањи, реконструкција ауто-кампа у Овчар бањи, као и изградња и реконструкција културних и спортских објеката).

Скупштина града доноси **Програм локалног економског развоја** на период од три године. Актуелни програм је усвојен 2020. године, и покрива период закључно са 2022. годином⁵. Као општи циљ Програма постављен је економски развој Чачка и стварање повољног пословног окружења.

Програмом локалног економског развоја су утврђене следеће групе мера:

- Подстицање запошљавања. Мере подстицања запошљавања су усклађене са Локалним акционим планом за запошљавање, и предвиђено је да се спроводе у сарадњи са Националном службом за запошљавање. Реч је о субвенцијама за јавне радове, за стручну праксу, за самозапошљавање, и субвенције послодавцима за запошљавање на новим радним местима.
- Привлачење инвеститора је предвиђено да се спроводи кроз следеће мере и активности:
 - Обезбеђивање инфраструктурно опремљеног земљишта, као и пословног простора у јавној својини Града,

⁵ Програм локалног економског развоја за период 2020-2022. године, Сл. лист града Чачка бр. 23/2020.

- Обезбеђивање закупа пословног простора на одређено време и опремање истог за различите намене, и
- Обезбеђивање средстава за набавку опреме у циљу започињања производње или проширења капацитета.
- Подстицање конкурентности се спроводи путем пружања подршке привредним субјектима за:
 - Производне иновације;
 - Развој кооператива, кластера и других облика удруживања у циљу заједничког наступа;
 - Добијање међународних сертификата, у циљу изласка на инострана тржишта;
 - Пружање помоћи микро предузећима и *стартаповима*; и
 - Обезбеђивање средстава за проширење или изградњу нових капацитета.

Акциони план запошљавања⁶ је главни документ јавне политике који је релевантан за мере активне политике запошљавања и промоцију запошљавања. Утврђен је већи број циљева и задатака политике запошљавања као што су: повећање запослености; унапређење квалитета радне снаге; подстицање послодаваца да запошљавају незапослена лица, као и подстицање предузетништва и samozapošljavanja; подстицање запошљавања теже запошљивих категорија становништва; борба против дискриминације приликом запошљавања; организовање јавних радова; и други циљеви и задаци дефинисани Акционим планом.

Акционим планом су дефинисане следеће мере активне политике запошљавања:

- Стручна пракса,
- Приправништво за младе са високим образовањем,
- Приправништво за незапослене са средњим образовањем,
- Стицање практичних знања,
- Обука незапослених на захтев послодавца,
- Јавни радови,
- Субвенције за запошљавање теже запошљивих категорија незапослених,
- Субвенције за samozapošljavanje.

Поред Акционог плана запошљавања, још неколико докумената јавних политика предвиђа мере подстицања запошљавања одређених категорија становништва. [Акциони план за](#)

⁶ Акциони план запошљавања града Чачка у периоду од 2021. до 2023. године, Сл. лист града Чачка бр. 9/2021.

младе⁷ садржи различите мере за побољшање запошљивости младих кроз унапређење њихових знања и вештина, као и мере усмерене на подстицање предузетничког духа, усклађивање образовних профила са потребама тржишта рада, бољу информисаност младих о понудама на тржишту рада, као и мере којима се таргетирају млади из угрожених категорија. Примера ради, предвиђено је организовање радионица и обука ради лакшег проналажења посла, едукације за почетнике у послу и пружање правне и друге подршке, омогућавање доквалификација и преквалификација, организовање сајмова запошљавања, организовање специфичних курсева (нпр. енглески језик, рад са базама података итд.). **Акциони план за Роме**⁸ предвиђа неколико активних мера запошљавања за припаднике ромске заједнице, које се спроводе у сарадњи локалне власти и Националне службе за запошљавање. Реч је о подстицајима за samozapoшљавање лица ромске националности, подстицајима послодавцима за запошљавање теже запошљивих категорија, укључујући и Роме, као и организовање јавних радова где су Роми сврстани међу приоритетне категорије за укључивање. **Акциони план за популациону политику**⁹, у циљу усклађивања рада и родитељства, предвиђа активне мере у циљу запошљавања младих незапослених родитеља. **Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја**¹⁰ планирана су средства за помоћ младим пољопривредницима за покретање пословања и укрупњавање поседа.

Програм развоја туризма за период 2019-2024. године¹¹ усмерава активности градске управе на пољу развоја туризма и промоције туристичке понуде. Дефинисан је већи број стратешких циљева развоја туризма, и следеће активности, у циљу остварења постављених циљева:

- унапређење саобраћајне и комуналне инфраструктуре;
- увећање капацитета у категорисаним објектима и побољшање квалитета смештајне понуде и, с тим у вези, интензивирање активности на категоризацији објеката;
- унапређење људских ресурса у туризму и угоститељству;
- успостављање едукација и подстицаја како би се становништво мотивисало да се бави туризмом, укључујући и домаћу радиност;
- формирање туристичке инспекције;
- умрежавање регионалне туристичке понуде;

⁷ Локални акциони план за младе за период 2020-2023. године, Сл. лист града Чачка бр. 11/2020.

⁸ Акциони план социјалног укључивања Рома и Ромкиња 2018-2025. године, Сл. лист града Чачка бр. 14/2018.

⁹ Акциони план за популациону политику за период 2020-2023. године на територији града Чачка, Сл. лист града Чачка бр. 11/2020.

¹⁰ Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за град Чачак за 2022. годину, Сл. лист града Чачка бр. 10/2022.

¹¹ Програм развоја туризма града Чачка за период 2019-2024. године, Сл. лист града Чачка бр. 3/2019.

- доношење просторног плана развоја туризма;
- давање већих овлашћења локалној власти у овом домену, и др. мере.

Идентификован је велики број видова туризма за које је оцењено да имају потенцијал, и сугерисано да се развијају постепено. Као видови туризма на које се треба фокусирати у првој фази дефинисани су здравствени туризам, који се заснива на постојећим бањским капацитетима, и културни туризам, који је у овој фази фокусиран на овчарско-кабларске манастире. Након тога би постепено требало радити на развоју других видова туризма, као што су транзитни (за шта је потребно употпуњавање недостајуће смештајне понуде, уређење паркиралишта, боља доступност услуга оправке и одржавања возила и сл.), манифестациони, ђачки и омладински (екскурзије), спортски и авантуристички, пословни (за шта је потребно значајно побољшање смештајних капацитета), рурални и еко туризам (посебно је важно анимирати локално становништво и туристички и комунално опремити рурална подручја), гастрономски, излетнички (потребно је уређење излетишта и рекреативних стаза, као и расположивост угоститељских садржаја), ловни и риболовни, као и други видови туризма.

У циљу ревитализације Овчарско-кабларске клисуре, Влада Републике Србије је 2021. године формирала Радну групу¹², са задатком да разматра поједина питања и даје предлоге и мишљења из области туризма, животне средине и инфраструктуре, у циљу обнове предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура“, ради адекватне валоризације постојећих ресурса и остваривања економско-друштвене користи.

Унапређење привредног и инвестиционог амбијента и промоција предузетништва

Град Чачак спроводи различите мере и активности у циљу унапређења пословног амбијента, привлачења инвестиција и промоције предузетништва. Активности на побољшању услова пословања су препознате, о чему сведочи сертификат о добијању статуса локалне самоуправе са повољним пословним окружењем у југоисточној Европи 2021. године, који је додељен на период од три године.

Мере које град спроводи утврђене су Програмом локалног економског развоја, и сврстане су у две категорије: мере за привлачење инвеститора и мере за подстицање конкурентности.

Мере за привлачење инвеститора обухватају:

- Обезбеђивање инфраструктурно опремљеног земљишта, као и пословног простора у јавној својини Града за потребе пословања,

¹² Одлука о образовању Међуресорне радне групе за уређење и развој Овчарско-кабларске клисуре, Сл. гласник РС бр. 15/2021, 51/2021.

- Обезбеђивање закупа пословног простора на одређено време и опремање истог за различите намене, и
- Обезбеђивање средстава за набавку опреме у циљу започињања производње или проширења капацитета – предвиђено је суфинансирање оправданих трошкова до износа од 50%.

Мере за подстицање конкурентности су пре свега подстицаји, и то за:

- Производне иновације – предвиђено је суфинансирање трошкова развоја и примене иновација, до износа од 50%;
- Развој кооператива, кластера и других облика удруживања у циљу заједничког наступа – и то као суфинансирање трошкова удруживања до износа од 50%, и на период не дужи од годину дана;
- Добијање међународних сертификата, у циљу изласка на инострана тржишта – предвиђено је суфинансирање трошкова стицања сертификата, до износа од 50%;
- Пружање помоћи микро предузећима и *стартуповима* – кроз суфинансирање трошкова као што су уређење пословања у складу са међународним стандардима, развој и тестирање нових производа или побољшање постојећих производа. При томе, суфинансирање Града може да износи до 50% наведених трошкова, и до износа од 300.000 динара по привредном субјекту;
- Обезбеђивање средстава за проширење или изградњу нових капацитета, кроз суфинансирање трошкова грађевинског материјала до максималног износа од 2 милиона РСД.

Када је реч о мерама обезбеђивања инфраструктурно опремљеног земљишта, **на територији града је формирано неколико индустријских зона**. Према подацима из регистра индустријских зона¹³, закључно са новембром 2020. године, заведене су три зоне. Њихова укупна површина износи 45 хектара, од чега је, према расположивим подацима, било искоришћено 52%. Све зоне су веома добро инфраструктурно опремљене¹⁴, и све имају могућност додавања погона.

- **Индустријска зона Коњевићи** простире се на површини од 20 хектара. Према расположивим подацима, било је заузето 30% површине, и пословало је 6 привредних субјеката. Једини регистровани недостатак што се тиче инфраструктурне опремљености је што нема приступ железници.

¹³ Извор: Републички завод за статистику – Регистар индустријских зона у Републици Србији ([линк](#)).

¹⁴ Као показатељи инфраструктурне опремљености посматрају се приступ и расположивост путева, електричних водова, гас, телекомуникације, железница, водовод, канализација и управљање отпадом. Извор: Републички завод за статистику – Регистар индустријских зона у Републици Србији ([линк](#)).

- **Пословно-производна зона Прељина** простире се на површини од 19 хектара, од чега је чак 75% у употреби. Послују три привредна субјекта. Као и у случају Индустријске зоне Коњевићи, једини инфраструктурни недостатак је што нема приступа железници.
- **Зона Технос** заузима површину од 6 хектара, од чега је 50% било у употреби. У зони послује само 1 привредни субјекат, и наведено је да је у потпуности инфраструктурно опремљена, укључујући приступ железници.

Као још једну меру привлачења инвестиција, град Чачак је 2015. године увео **фискалне олакшице за инвеститоре**. Наиме, уведена је могућност да инвеститори буду ослобођени плаћања доприноса за уређивање грађевинског земљишта, делимично или у потпуности. Одлуку о умањењу доприноса доноси Градско веће на захтев инвеститора, и то за инвестиције у објекте за обављање делатности од значаја за привредни развој Града.¹⁵

Када је реч о пружању подршке иновацијама и почетницима у пословању (тзв. стартаповима), најважнија активност јесте подршка раду **Научно-технолошког парка у Чачку**. Научно-технолошки парк Чачак основан је 2011. године, а 2014. године је уписан у Регистар иновационе делатности. У оквиру НТП Чачак функционише и Регионални иновативни *Стартап* центар, формиран као инструмент подршке младим и образованим људима који желе да започну и развијају сопствени бизнис и тако остваре економску егзистенцију у својој земљи. НТП Чачак иновативним и стартап компанијама омогућује коришћење канцеларијског простора, производних хала, конференцијских сала, лабораторије и другог простора на укупној површини од близу 6 хиљада m², који је опремљен најсавременијим опремом. Кроз програме прединкубације и инкубације, НТП Чачак помаже компанијама да развију своје пословање, на тај начин што им пружа услуге попут менторства, различитих видова обука, развоја тимова у оквиру прединкубационог центра, повезивања са релевантним институцијама и организацијама, виртуелну инкубацију и др.¹⁶

У Чачку функционише неколико **привредних удружења**, која су окупљена у оквиру кровног удружења „Форум привредника Чачка“:

- „Форум привредника Чачка“ представља платформу кроз коју постојећа удружења сарађују, са циљем да унапреде институционално окружење и услове привређивања, као и да заступају интересе својих чланова и промовишу сарадњу приватног, јавног и цивилног сектора у области одрживог развоја.¹⁷

¹⁵ Извор: „Одлука о утврђивању доприноса за уређивање грађевинског земљишта“, Сл. лист града Чачка бр. 4/15, 5/16, 20/16, 6/17, 31/20, 7/21.

¹⁶ Извор: веб презентација Научно-технолошког парка Чачак ([линк](#)).

¹⁷ Извор: веб презентација „Форума привредника Чачка“ ([линк](#)).

- „Градац 97“ је пословно удружење основано 1997. године. Циљ је да се унапреди приватни сектор, усавршавање производње и метода рада, као и конструктивно утиче на државне и локалне органе како би се унапредила пословна клима¹⁸.
- „Унија Чачак 2000“ је пословно удружење основано 2000. године. Декларисан је већи број циљева оснивања, који укључују међусобну сарадњу чланица, промоцију чланица и сарадњу са сличним организацијама у земљи и иностранству, сарадњу са локалном самоуправом, промоцију предузетништва, и подршку чланицама у циљу повећања обима пословања, улагања, бржег раста и сл.¹⁹
- „Удружење пословних жена Надежда Петровић“ је основано са циљем да помогне у промовисању пословних интереса својих чланица, укључивању у кредитне линије међународних организација, помогне у обукама, организује посете и учешће сајмовима и сличним манифестацијама, организује хуманитарне акције, успостави сарадњу са сличним удружењима у земљи и иностранству, и др.²⁰
- „Опште удружење предузетника Чачка“ обавља различите активности, као што су пружање правне и административну помоћ чланицама, сарађује са државним органима, организује посете и учешће на сајмовима, промовише предузетништво и др.²¹

Како би добила увид у ставове, и боље разумела потребе и проблеме са којима се суочава локална пословна заједница, **ГУ за ЛЕР повремено спроводи анкете привредних субјеката**. Примера ради, анкета спроведена 2020. године²² показује да постојећи привредни субјекти као главне предности пословања у Чачку виде географски положај и то што већ познају тржиште, а као значајне предности су наведени и доступност репроматеријала и добављача и квалификоване радне снаге. С друге стране, као проблеми са којима се суочавају наведени су административни проблеми у вези са радом локалне власти и локалних јавних предузећа, високе фискалне обавезе, лоша инфраструктура и др. Подршка која је највише потребна привредницима односи се на правовремено информисање о расположивим мерама подршке, унапређење комуналних услуга за привреду, усвајање мера за подршку привреди и предузетништву, као и саветодавна помоћ у вези са тумачењем прописа, успостављањем контаката са надлежним државним органима, комунално уређење инвестиционих локација и помоћ у припреми пројектне документације.

У Табели 1 приказан је преглед финансирања мера унапређења привредног и инвестиционог амбијента и предузетништва из буџета града Чачка. Све активности и пројекте спроводи Градска управа за ЛЕР. У 2021. години расходи за

¹⁸ Извор: веб презентација удружења „Градац 97“ ([линк](#)).

¹⁹ Извор: веб презентација удружења „Унија Чачак 2000“ ([линк](#)).

²⁰ Извор: веб презентација „Удружења пословних жена Надежда Петровић“ ([линк](#)).

²¹ Извор: веб презентација „Форума привредника Чачка“ ([линк](#)).

²² Детаљни приказ налаза анкете доступан је на следећем [линку](#).

унапређење привредног и инвестиционог амбијента и предузетништва чинили су 1,2% укупних расхода буџета града Чачка, а просечно учешће у петогодишњем периоду 2017-2021. је износило 1,6%²³.

Највећи део средстава намењен је за НТП Чачак²⁴, и то како за текуће функционисање, тако и за финансирање грађевинских радова и набавку опреме за потребе НТП – управо су осцилације износа укупних утрошених средстава у појединим годинама последица оваквих инвестиционих активности. Поред финансирања НТП Чачак, редовне активности које се финансирају из буџета су и подршка функционисању Регионалне агенције за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа, чланарине у СКГО и Наледу, као и чланарине у међународним организацијама (пре свега по основу учешћа у одређеним пројектима); у појединим годинама значајни износи се утроше и на различите субвенције за подршку привреди.

Табела 1. Расходи буџета града Чачка за унапређење привредног и инвестиционог амбијента и развој предузетништва

РСД	Извршење					План	Објашњење
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Програм 3: Локални економски развој							
Раздео: Градска управа за ЛЕР							
Прог. активност 1: Унапређење привр. и инвестиц. амбијента	7.948.827	20.187.985	19.973.738	77.063.602	49.204.598	36.200.000	
423 Услуге по уговору	435.000	200.000	208.950	-	227.266	2.600.000	Консултант. услуге, привр. сусрети, посета сајмовима, промоција Чачка...
426 Материјал	50.000	-	-	-	-	-	
454 Субвенције прив. предузећима	-	10.000.000	8.953.624	618.280	16.282.560		Реализација мера дефинисаних Програмом ЛЕР-а
462 Дотације међун. организацијама	155.939	828.559	1.216.635	720.337	1.152.759	4.450.000	Чланарине и учешћа у пројектима
465 Остале дотације и трансфери	5.593.661	6.749.949	6.951.653	17.133.660	26.747.461	26.550.000	НТП Чачак и Регион. агенција
481 Дотације НВО	1.714.227	1.819.276	2.050.476	2.165.937	2.367.372	2.500.000	Чланарина СКГО и НАЛЕД
512 Машине и опрема	-	-	-	56.425.388	2.427.180	-	НТП Чачак
515 Нематер. имовина	-	590.200	592.400	-	-	-	Сертификација ЛС са повољним окруж.
621 Набавка домаће финанс. имовине	-	-	-	-	-	100.000	Оснивачки улог у НТП Чачак
Прогр. активност 3: Подршка екон. развоју и промоцији предузет.	-	-	-	-	-	10.000.000	
454 Субвенције прив. предузећима	-	-	-	-	-	10.000.000	Субвенције за подршку привреди

²³ Прорачун на основу података из завршних рачуна буџета града Чачка.

²⁴ У 2021. са раздела Градске управе за ЛЕР за НТП Чачак је утрошено 23,1 милиона РСД за текуће функционисање и 2,4 милиона РСД за набавку опреме.

Пројекти	2.655.555	44.747.124	45.011.270	24.875.387	5.813.888	4.727.000	
„Adriaticaves“	-	327.457	2.302.728	4.366.738	3.722.128	2.122.000	
“Exchange 5”	-	-	2.991.965	17.321.760	542.581	-	
„Begin“ и „Begin +“	-	502.785	4.389.722	635.520	-	2.605.000	
“UNOPS-EUPRO”	-	-	-	2.551.370	1.049.179	-	
Start-up центар	-	43.306.923	5.915.238	-	-	-	
Систем СОС тачака на територији Чачка	-	-	24.411.000	-	-	-	
Други пројекти укупно	2.655.555	609.960	5.000.617	0	500.000	-	

Мере активне политике запошљавања

Мере активне политике запошљавања су утврђене Акционим планом запошљавања, и обухватају следеће мере:

- Стручна пракса. Реч је о оспособљавању незапослених лица да самостално раде у струци у којој су стекли формално образовање, како би могли да испуне услов за полагање приправничког или стручног испита. Реализује се без стицања радног односа. Мера подразумева исплату новчане помоћи, трошкова превоза и доприноса за случај повреде на раду, и то за период не дужи од 12 месеци (до 6 месеци за III и IV степен стручне спреме, и до 9 или 12 месеци за VI степен стручне спреме).
- Приправништво за младе са високим образовањем. Слично стручној пракси, предвиђено је оспособљавање незапослених лица са завршеним високим образовањем за самостални рад у струци, с том разликом што је предвиђено и стицање радног стажа. Мера предвиђа рефундирање нето минималне зараде и доприноса које исплаћује послодавац, и спроводи се у трајању од 9 или 12 месеци. За незапослене особе са инвалидитетом и Роме предвиђене су одређене олакшице када је реч о испуњењу потребних услова.
- Приправништво за незапослене са средњим образовањем такође подразумева рефундирање минималне нето зараде послодавцу, уз стицање радног стажа за незапослено лице. Мера се финансира на период не дужи од 6 месеци, и могу да учествују млади млађи од 30 година који су на евиденцији НСЗ дуже од 6 месеци, особе са инвалидитетом, Роми и млади у домском смештају и хранитељским или старатељским породицама.
- Стицање практичних знања. Ова мера подразумева заснивање радног односа код послодавца из приватног сектора. Послодавцу се трошкови зараде рефундирају за период од 3 или 6 месеци, при чему је неопходно да лице исти број месеци након тога остане у радном односу који самостално финансира послодавац.
- Обука незапослених на захтев послодавца. Ова мера може да се реализује на захтев послодавца, уколико на евиденцији НСЗ не постоји довољан број лица са траженим знањима и вештинама. Мера подразумева исплату средстава послодавцу на име трошкова финансирања обуке, као и исплату новчане помоћи и трошкова превоза

незапосленом, при чему је послодавац у обавези да заснује радни однос са најмање половином полазника која су успешно завршили обуку.

- Јавни радови. Јавни радови се организују у циљу запошљавања теже запошљивих категорија незапослених и незапослених у стању социјалне потребе, у максималној дужини од 4 месеца. Јавни радови могу да се организују у области јавне инфраструктуре, одржавања и заштите животне средине, социјалних, хуманистичких, културиних и сл. делатности. Као послодавци могу да се јаве органи локалне власти и јавне установе и јавна предузећа.
- Субвенције за запошљавање теже запошљивих категорија незапослених. Мера подразумева исплату једнократних субвенција послодавцима који на неодређено време запосле до 5 радника из категорије теже запошљивих лица. Категорија теже запошљивих лица обухвата: кориснике социјалне помоћи, особе са инвалидитетом, младе до 30 година старости, старије од 50 година, самохране родитеље, незапослене родитеље (када су оба родитеља незапослена), Роме, вишкове запослених, жртве породичног насиља, незапослене који се воде на евиденцији НСЗ дуже од 12 месеци, и лица без квалификација или са ниским квалификацијама.
- Субвенције за samozapošljavanje. Субвенције се додељују незапосленим лицима за оснивање привредног друштва, предузетничке радње или другог облика предузетништва, уз услов да се лице налазе на евиденцији НСЗ и да је завршило обуку за развој предузетништва.

Предвиђено је да наведене мере Град може да финансира самостално, или да их суфинансира заједно са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Наиме, захваљујући томе што је усвојен Акциони план запошљавања и формиран Локални савет за запошљавање, град Чачак је стекао услов да може да захтева од Министарства суфинансирање програма и мера за које је локална власт обезбедила више од половине потребних средстава. Такође, предвиђено је да мере активне политике запошљавања Град може да спроводи самостално, или ове послове може да повери Националној служби за запошљавање; у случају мера које су суфинансиране од стране Министарства, Национална служба је задужена за њихово спровођење.

У 2022. години планиране су следеће мере активне политике запошљавања²⁵, за које је из буџета града Чачка намењено укупно 10 милиона динара:

- Јавни радови – 4 милиона динара,
- Стручна пракса – 3 милиона динара, и
- Субвенције за samozapošljavanje – 3 милиона динара.

²⁵ Извор: Одлука о финансирању мера активне политике запошљавања, распореду и коришћењу средстава и подношењу захтева за учешће у суфинансирању мера активне политике запошљавања, Сл. лист града Чачка бр. 4/2022.

Такође је планирано да се од Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања захтевају средства за суфинансирање субвенција за самозапошљавање, и то у износу од 2,9 милиона динара.

Преглед финансирања мера активне политике запошљавања из буџета града Чачка у претходном периоду приказан је у Табели 2. Може се уочити значајно смањење издвајања за ове намене, што је узроковано растом регистроване запослености и значајним смањењем броја незапослених лица на евиденцији НСЗ. Услед тога, учешће расхода за финансирање активних мера запошљавања у укупном буџету града Чачка је смањено са 1,6% у 2017. години на свега 0,3% у 2021.²⁶ У последњих неколико година, све мере активне политике запошљавања се спроводе у сарадњи са Националном службом за запошљавање.

Табела 2. Расходи буџета града Чачка за мере активне политике запошљавања

РСД	Извршење					План
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Програм 3: Локални економски развој						
Раздео: Градска управа за ЛЕР						
Програмска активност 2: Мере активне политике запошљавања	57.711.153	40.000.000	39.664.852	29.906.961	14.863.959	10.000.000
454 Субвенције приватним предузећима	13.876.658	-	-	-	-	-
464 Дотације организацијама обавезног соц. осигурања	37.834.495	40.000.000	39.664.852	29.906.961	14.863.959	10.000.000

Управљање развојем туризма и промоција туристичке понуде

Туризам представља једну од делатности од посебног интереса за град Чачак. По основу броја долазака и ноћења туриста, развијености туристичке, саобраћајне, и комуналне инфраструктуре, расположивости смештајних и угоститељских капацитета, и испуњености других прописаних критеријума, Чачак је, одлуком Министарства туризма, трговине и телекомуникација, крајем 2020. године добио **статус туристичког места II категорије** на период од три године²⁷.

Градска управа за ЛЕР врши **категоризацију смештајних објеката у домаћој радиности и сеоским домаћинствима**²⁸. Према расположивим подацима категорисани

²⁶ Извор: прорачун на основу података из завршних рачуна буџета града Чачка.

²⁷ Статусом туристичког места обухваћени су градско насеље Чачак и следећа насеља: Врнчани, Рошци, Миоковци, Горња Горевница, Међувршје, Видова, Пријевор, Трбушани, Паковраће, Риђаге, Парменац, Придворица, Јездина, Лозница, Атеница, Трнава, Бањица, Виљуша, Жежевица, Липница, Слатина, Мршинци, Љубић, Прислоница, Горња Трпача, Вујетинци, Коњевићи, Прељина, Доња Трпача, Остра, Балуга Љубићска, Балуга Трнавска, Станчићи, Мојсиње, Вапа, Заблаће, Кукићи, Доња Горевница, Мрчајевци и Катрга. Извор: Министарство трговине, туризма и телекомуникација – списак категорисаних туристичких места ([линк](#)).

²⁸ Поступак категоризације започиње на тај начин што власници смештаја поднесу захтев преко портала www.eturista.gov.rs. Именована Комисија за категоризацију угоститељског објекта на увиђајем на лицу места

објекти укључују 450 соба и 45 апартмана у домаћој радиности, као и 8 сеоских туристичких домаћинстава. Категорисани објекти располажу са укупно 1 025 кревета.

Градска управа за опште и заједничке послове доноси одлуку о **висини боравишне таксе**. Према одлуци из 2020. године, боравишна такса коју плаћа корисник услуге смештаја у угоститељском објекту износи 95 динара по дану боравка. За одређене категорије лица примењује се ослобађање (деца до 7 година старости, лица упућена на бањско лечење од стране лекарске комисије, ученици и студенти који организовано бораве у смештају и др.) или умањење (деца старости 7-15 година плаћају половину наведеног износа). Обвезници плаћања боравишне таксе су и физичка лица која пружају услуге смештаја у домаћој радиности и сеоским домаћинствима, коју плаћају на годишњем нивоу по основу решења које доноси ГУ за ЛЕР.

Активности Туристичке инспекције града Чачка, у складу са највишим стандардима савременог инспекцијског надзора, посебну пажњу посвећује превентивном деловању. На тај начин отвара се могућност да се субјекти који послују у области угоститељства прилагоде прописима благовремено и добровољно, уз што је могуће мање трошкова, односно да уместо губитака и одвајања капитала за новчане казне због забране рада или услед других санкција, средства могу да усмере у развој угоститељских капацитета и унапређење пословања. Буџет града Чачка је такође на добитку, јер ће кроз већи промет и нове инвестиције у области угоститељства повећати износ јавних прихода које убира. Такав приступ инспекције доводи до успостављања посебног односа поверења, сарадње и дијалога, не само између инспектора и угоститеља који дају услугу смештаја, већ и саме локалне самоуправе и њених грађана. Туристичка организација Чачка, као јавна установа, спроводи различите активности у циљу унапређења и промоције туризма, а такође управља заштићеним подручјем Овчарско-кабларске клисуре.

Буџетска издвајања за активности развоја туризма приказана су у Табели 3.

Приказане активности се у потпуности финансирају са раздела Туристичке организације Чачка. Њихов износ варира током посматраног периода, услед виших инвестиционих трошкова (грађевински радови) у појединим годинама, али уочава се генерална тенденција повећања ових расхода. Њихово учешће у укупном буџету града Чачка у 2021. години износило је 2,6%, док је просечно учешће у периоду 2017-2021. било на нивоу од 1,7%.

Највећи део расхода односи се на оперативне трошкове функционисања Туристичке организације (првенствено расходи за запослене) и трошкове управљања заштићеним природним добром Овчарско-кабларска клисура. ТО Чачка велику пажњу посвећује и разноврсним локалним манифестацијама, и улаже значајна средства како би помогла њихово одржавање и развој.

проверава испуњеност прописаних услова, сачињава записник, и након тога даје предлог за разврставање у категорију за коју испуњава услове. Решење се доноси на период од 3 године.

Табела 3. Расходи буџета града Чачка за развој туризма

РСД	Извршење					План
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Програм 4: Развој туризма						
Раздео: Туристичка организација Чачка						
Прог. активност 1: Управљање развојем туризма	31.644.899	38.883.586	33.746.757	28.637.197	21.991.458	54.000.000
Прог. активност 2: Промоција тур. понуде	798.000	975.377	1.156.200	969.600	998.800	1.000.000
423 Услуге по уговору	798.000	975.377	1.156.200	969.600	998.800	1.000.000
Пројекти	8.156.571	14.095.853	28.687.660	20.812.836	92.433.868	100.268.000
Управљање заштићеним прир. добром Овчарско-кабларска клисура	-	-	11.884.202	17.950.655	74.710.479	60.778.000
Сабор фурулаша у Прислоници	1.572.867	2.094.850	3.236.005	-	1.298.912	
Купусијада у Мрчајевцима	1.988.194	2.188.143	3.922.647		1.567.151	
Фестивал „Карусел“	500.000	1.272.200	799.821		999.943	
Етно фест Чачак	-	400.000	700.000	-	1.799.990	
Фестивал „Прича“	1.498.992	2.390.000	2.499.000	-	2.200.000	
„Златни појас Чачка“	-	1.800.000	1.799.620	2.499.060	2.200.000	
Дани Патријарха Павла у Овчар бањи	299.971	498.945	949.440	213.121	724.689	
Култ. лето Овчар бања	-	-	-	-	1.059.600	
„Србија у ритму Европе“	-	-	-	-	2.250.000	
Други пројекти укупно	2.296.546	3.451.715	2.896.926	150.000	3.623.104	39.490.000
Укупно за Програм 4 „Развој туризма“	40.599.470	53.954.816	63.590.617	50.419.633	115.424.125	155.268.000

Анализа стања у области економске и развојне политике и тржишта рада

Привредна структура и привредни субјекти

Чачак представља **привредни центар Моравичке области**. Према подацима Привредне коморе Србије²⁹, учешће Моравичке области у бруто домаћем производу Републике износи 2,5%, од чега се доминантни део односи на град Чачак. Посебно је значајна прерађивачка индустрија, која креира чак 39,6% бруто домаће вредности Моравичке области. Услужне делатности су такође значајне (38,4% бруто домаће вредности), док пољопривреда (7,9%) и грађевинарство (3,8%) имају мањи удео.

²⁹ Извор: Привредна комора Србије – РПК Моравичког и Рашког управног округа, „Привредна кретања на територији РПК Моравичког и Рашког управног округа“, март 2022.

Индустрија, и то превасходно прерађивачка индустрија, традиционално има велики значај за град Чачак. Развијене су разноврсне гране прерађивачке индустрије: како оне које су засноване на коришћењу домаће радне снаге и локалне и регионалне сировинске базе, као што су текстилна, прехранбена или дрвна индустрија (пре свега производња папирне амбалаже); преко традиционално важних наменске и хемијске индустрије (производња боја, лепкова, премаза, изолационих материјала за грађевинарство и сл.); до технолошки софистициранијих производа машинске, металопрерађивачке и електроиндустрије, као што су делови за аутомобиле, грејна тела или електричне инсталације.

У последњих десетак година у град Чачку се развија и иновациона делатност. Наиме, на територији града регистроване су три иновационе организације, и то развојно-производни центри „Унипласт“ у Прељини и „Тетрагон“ и „Цини инвест“ у Чачку³⁰, а већи број предузећа из Чачка на конкурсима Фонда за иновациону делатност добија средства за финансирање развоја иновација³¹.

Предузетничка активност у Чачку је изнад просека Републике. У 2021. години на територији Града пословало је 7 307 активних привредних субјеката, од тога 5 420 предузетника и 1 887 привредних друштава³². Број активних привредних друштава на 1 000 становника износио је 17, што је нешто ниже од просека Републике (просек РС је 19 привредних друштава на 1 000 становника), али приметно више од просека Региона Шумадије и Западне Србије (број привредних друштава на 1 000 становника на нивоу Региона износи 12). Број предузетничких радњи на 1 000 становника, који износи 50, је виши од републичког просека (41) и просека Региона (у Региону Шумадије и Западне Србије број предузетничких радњи на 1 000 становника износи 43)³³. Показатељи о власничкој структури, укључујући и податке о заступљености жена, нису расположиви.

Број привредних субјеката је порастао у претходних неколико година. Овај раст је резултат пре свега повећања броја предузетничких радњи, али и благог повећања броја активних привредних друштава. Подаци о кретању броја привредних друштава и предузетника приказани су на Графикону 1.

³⁰ Извор: Регистар иновационе делатности ([линк](#)).

³¹ Извор: Фонд за иновациону делатност ([линк](#)).

³² Извор: Регистар мера и подстицаја привредног развоја, Агенција за привредне регистре ([линк](#)).

³³ Показатељи о броју привредних субјеката на 1 000 становника израчунати по методологији Републичког секретаријата за јавне политике (Аналитички сервис ЈЛС), коришћењем података Агенције за привредне регистре (Регистар мера и подстицаја привредног развоја).

Графикон 1. Број привредних субјеката у граду Чачку

Извор: Регистар мера и подстицаја привредног развоја, Агенција за привредне регистре ([линк](#))

И поред тенденције повећања броја привредних субјеката, стопа настанка нових субјеката је нижа од просека Републике, и на нивоу је око или испод регионалног просека³⁴. У 2021. години стопа настанка нових привредних друштава на територији града Чачка је износила 6,4%, а стопа настанка нових предузетничких радњи је била 10,6%³⁵. Посматрајући тенденцију током неколико претходних година, уочава се раст стопе настанка нових привредних друштава, док је стопа настанка нових предузетничких радњи осцилирала из године у годину, али је континуирано била на нивоу од око 10% и више.

Позитивна тенденција која се уочава током претходних неколико година је да је **број новооснованих привредних субјеката виши од броја угашених или брисаних субјеката**. Када је реч о предузетницима, на основу података АПР-а може се уочити да је у периоду 2018-2021. број новооснованих предузетничких радњи сваке године био у распону између 500 и 700, док је број угашених или брисаних радњи износио између 400 и 500. У случају привредних друштава израженије су осцилације: у посматраном периоду број новооснованих друштава у току једне године углавном се кретао у распону од око 80 до 120, а број угашених или брисаних друштава је углавном био између око 50 и 100 – са изузетком 2019. године, када је чак 258 привредних друштава било угашено или брисано.

Финансијски показатељи пословања привредних субјеката у граду Чачку су у претходних неколико година били претежно задовољавајући. Као што је приказано

³⁴ Стопа настанка нових привредних субјеката се, према методологији Републичког секретаријата за јавне политике (Аналитички сервис ЈЛС), рачуна као однос броја новооснованих и укупног броја активних привредних субјеката у датој години. Подаци за 2021. израчунати су на основу података Агенције за привредне регистре (Регистар мера и подстицаја привредног развоја - [линк](#)).

³⁵ Стопе настанка привредних друштава и предузетничких радњи на нивоу Републике су у 2021. години износиле, редом, 7,2% и 11,9%, а у Региону Шумадије и Западне Србије 6,3% и 12,9%. Извор: прорачун на основу података АПР (Регистар мера и подстицаја привредног развоја - [линк](#)).

у Табели 4, од укупног броја привредних друштава која су предала финансијске извештаје АПР-у (што је готово 90% привредних друштава), око 2/3 њих је пословало са добитком током посматраног периода. Треба напоменути да је оваква тенденција очувана и у 2020. години, упркос паду пословних прихода (који је вероватно био последица пандемије болести Ковид-19). Током посматраног периода мање од петине привредних друштава је забележио нето губитак, али донекле је забрињавајуће то што је око 15% предузећа имало губитке изнад висине капитала. Када је реч о финансијским перформансама предузетника, више од ¾ предузетника који су поднели финансијске извештаје у 2019. и 2020. (што чини готово половину укупног броја регистрованих предузетника) је остварило добит. Међутим, и поред раста укупних пословних прихода и укупне нето добити, уочава се погоршање неких показатеља у 2020. години; наиме, смањен је број предузетника који су остварили нето добитак, а повећан број оних који су пословали са губитком, као и оних чији је губитак био виши од износа капитала.

Табела 4. Одабрани финансијски показатељи пословања привр. субјеката у граду Чачку

	Привредна друштва			Предузетници		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Субјекти који су предали финансијске извештаје АПР-у						
Број	1.674	1.632	1.609	205	2.583	2.469
% од укупног броја акт. субјеката	84,2%	89,8%	88,0%	4,2%	49,5%	47,0%
Пословни приходи, у млн РСД	166.482,5	181.352,9	161.303,5	3.670,6	21.394,6	22.906,9
Нето добитак, у млн РСД	6.444,2	7.021,2	8.023,9	210,0	981,2	1.111,1
Субјекти који су остварили нето добитак						
Број	1.112	1.112	1.106	190	2.136	1.862
% од укупног броја субјеката који су предали фин. извештаје	66,4%	68,1%	68,7%	92,7%	82,7%	75,4%
Нето губитак, у млн РСД	1.159,4	2.279,3	1.792,0	3,7	89,6	149,1
Субјекти који су остварили нето губитак						
Број	318	289	299	12	247	418
% од укупног броја субјеката који су предали фин. извештаје	19,0%	17,7%	18,6%	5,9%	9,6%	16,9%
Укупна средства, у млн РСД	132.630,1	147.098,4	151.530,3	2.298,2	11.340,2	12.760,3
Капитал, у млн РСД	61.027,1	66.513,2	72.432,3	851,8	4.468,7	5.112,3
Субјекти који су остварили губитак изнад висине капитала						
Број	289	251	238	7	254	348
% од укупног броја субјеката који су предали фин. извештаје	17,3%	15,4%	14,8%	3,4%	9,8%	14,1%

Извор: подаци Агенције за привр. регистре (Регистар мера и подстицаја привредног развоја - [линк](#)) и прорачун

Када је реч о процесу приватизације, може се рећи да је он готово приведен крају. Према доступним подацима, на дан 1. септембра 2022. године у портфолију некадашње Агенције за приватизацију нема више ниједног предузећа из Чачка³⁶. Међутим, треба напоменути да се одређени број некадашњих државних предузећа налази у стечају, као што је предузеће „Слобода апарати“, над којим је стечајни поступак отворен 2017.

³⁶ Извор: <https://privatizacija.privreda.gov.rs/>.

године, и „Фабрика резаних алата“, над којим је стечај покренут 2021. године³⁷. У оба случаја стечај је покренут након вишегодишњих неуспешних покушаја да се предузећа реструктурирају и приватизују. Према доступним информацијама Агенције за лиценцирање стечајних управника, до сада је продато неколико имовинских целина предузећа „Слобода апарати“, а у мају 2022. извршена је и продаја предузећа као правног лица³⁸, док је у случају „Фабрике резаних алата“ покренут поступак за вршење процене имовине³⁹. Треба поменути да одређен број раније извршених приватизација није био успешан, и да су нека од тих предузећа сада у стечају, или је стечајни поступак окончан⁴⁰.

Инвестиције

Град Чачак има повољне услове за привлачење инвестиција. Повољни фактори укључују близину важних саобраћајница, обучену радну снагу, расположивост опремљених инвестиционих локација, као и могућност сарадње са високообразовним и научним институцијама⁴¹.

У вези са приступом саобраћајној инфраструктури, компаративна предност града Чачка је добра повезаност са друмским коридорима, будући да је повезана на постојећи коридор Е-763 („Милош Велики“), и да се управо на територији Града, у Прељини, планира укрштање са коридором Е-761 („Моравски коридор“) који је у изградњи. Повезаност са осталим значајним саобраћајним објектима је мање повољна: удаљеност од друмског и железничког коридора Х износи више од 80 км; најближи аеродром („Морава“) је удаљен 25 км, али је најближи аеродром са разгранатом мрежом летова и карго саобраћаја („Никола Тесла“) удаљен око 120 км; од најближе луке (Дунав – речни коридор VII) такође око 120 км, а најближи гранични прелаз према Европској унији (Батровци) удаљен је 240 км.⁴²

³⁷ Преглед активних стечајних поступака дат је на веб презентацији Агенције за лиценцирање стечајних управника (<https://www.alsu.gov.rs/>).

³⁸ Извор: саопштења Агенције за лиценцирање стечајних управника од 10.2.2021. ([линк](#)) и од 25.5.2022. ([линк](#)).

³⁹ Извор: саопштење Агенције за лиценцирање стечајних управника од 14.7.2022. ([линк](#)).

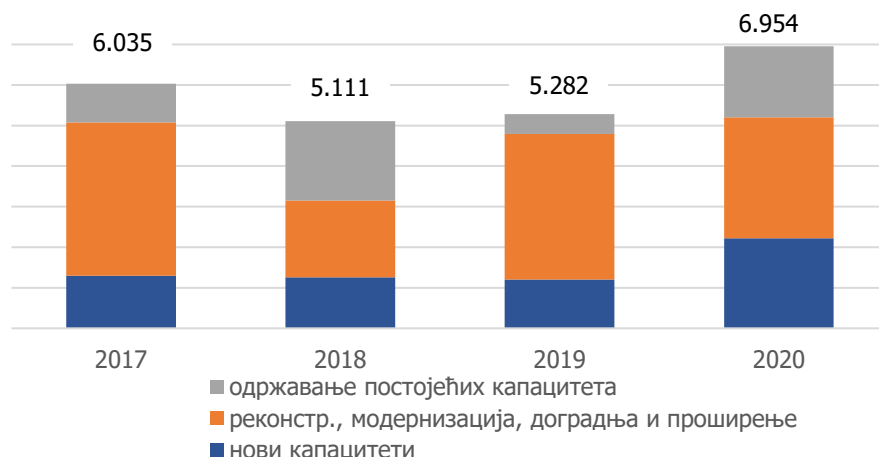
⁴⁰ Од некадашњих већих предузећа то је пре свега хемијска индустрија „Први мај“. Предузеће је након иницијалне приватизације неколико пута мењало власнике, да би 2016. био покренут стечајни поступак; у међувремену је имовина предузећа продата, а у мају 2022. године одржано је завршно рочиште, на коме је донето решење о закључењу стечаја. Извор: Агенција за лиценцирање стечајних управника – Квартални извештај стечајног управника за други квартал 2022. ([линк](#)).

⁴¹ У граду се налазе Агрономски и Факултет техничких наука, Висока школа техничких струковних студија и Институт за воћарство.

⁴² Извор података: Републички завод за статистику – Регистар индустријских зона у Републици Србији ([линк](#)) и Градска управа.

Укупне инвестиције реализоване на територији града Чачка у 2020. години износиле су готово 7,0 милијарди динара. На основу података приказаних на Графикону 2, уочава се тенденција раста инвестиција у периоду након 2018.

Графикон 2. Инвестиције у нова основна средства у граду Чачку
у милионима РСД

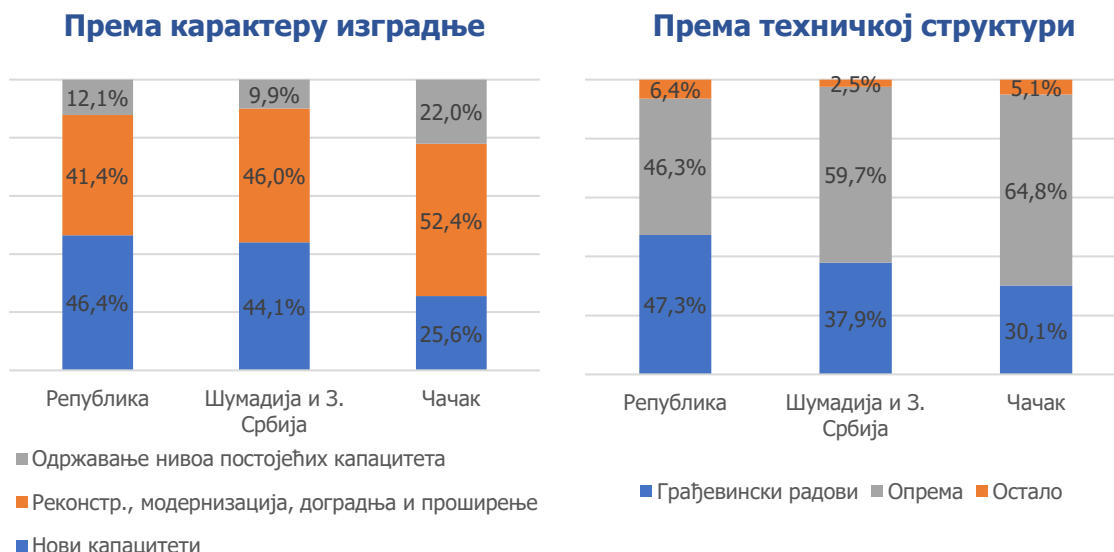
Извор података: Општине и региони у Републици Србији – различита издања, Републички завод за статистику

Када је реч о структури према карактеру изградње, **доминирају инвестиције у реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење капацитета:** у 2020. години ова категорија инвестиција је достигла 3,0 милијарди РСД. Улагања у реконструкцију и модернизацију капацитета су била значајна и током неколико претходних година, тако да су чинила више од половине укупних инвестиција реализованих на територији града Чачка у периоду 2017-2020. године. Као што је приказано на Графикону 3, улагања у нове капацитете и у одржавање постојећих капацитета су учествовале са по око ¼ у укупним инвестицијама реализованим током посматраног периода.

Гледано према техничкој структури, **близу 2/3 укупних инвестиција у периоду 2017-2020. било је усмерено у набавку и монтажу опреме,** док се 30% односило на грађевинске радове. Висок ниво набавке опреме коинцидира са претходно поменутиим високим уделом улагања у реконструкцију и модернизацију капацитета.

Намена и карактер инвестиција у Чачку током посматраног периода одступају у односу на ниво Републике и у односу на регионални ниво (видети Графикон 3). Наиме, у периоду 2017-2020. у Републици, као и у Региону Шумадије и Западне Србије, инвестиције у нове капацитете су биле значајно више заступљене него у Чачку (на нивоу Републике оне су чиниле готово половину укупних инвестиција). С тим у вези, у Републици, а донекле и у Региону, у односу на инвестиције реализоване на територији Чачка, више су заступљени грађевински радови, а мање набавка опреме.

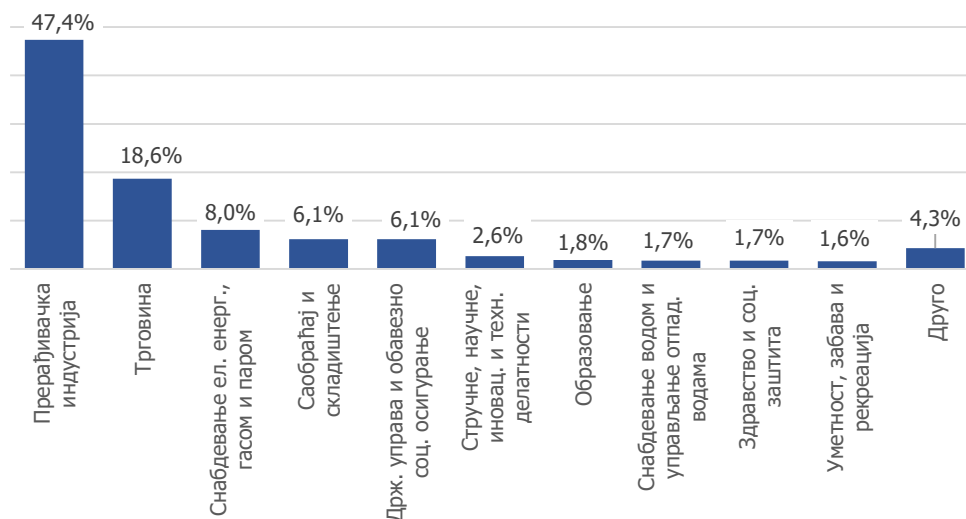
Графикон 3. Укупне инвестиције за период 2017-2020: структура према карактеру изградње и према техничкој структури

Извор: Прорачун на основу података Републичког завода за статистику (Општине и региони у Реп. Србији)

Инвестиције су доминантно усмерене у сектор прерађивачке индустрије. У 2020. години инвестиције у капацитете прерађивачке индустрије на територији Чачка су достигле 3,3 милијарде РСД; сличан значај су имале и у претходних неколико година, тако да је близу половине укупних инвестиција реализованих у периоду 2017-2020. било усмерено у ову привредну делатност. Друга по значају је трговина, са учешћем од близу 20%, што значи да је готово 2/3 укупних инвестиција у посматраном периоду било усмерено на прерађивачку индустрију и трговину. Од преосталог износа инвестиција, као што се може видети на Графикону 4, значајан део је усмерен на комуналне и друге претежно јавне делатности.

Графикон 4. Укупне инвестиције за период 2017-2020: структура према делатностима

Извор података: Општине и региони у Републици Србији – различита издања, Републички завод за статистику

Привредна друштва и предузетници су највећи корисници подстицаја регионалног развоја на територији града Чачка.⁴³ У периоду 2018-2021. године укупно 4,7 милијарди РСД је утрошено на подстицаје регионалног развоја, од чега је 2/3, односно 3,1 милијарди РСД, додељено привредним друштвима и предузетницима. Значајни корисници ових средстава су и пољопривредна газдинства (којима је додељено 12% укупних средстава у посматраном периоду), образовне и научне институције (10% укупних средстава) и локална власт (6% укупних средстава). Посматрано према намени, 33% од укупних подстицаја регионалног развоја је утрошено на подстицање производње, 17% на подстицање запошљавања и 12% на подстицање пољопривреде; преостали износ је утрошен на остале намене, пре свега научно-истраживачки развој. Највећи део средстава је додељен бесповратно (63% укупних средстава у посматраном периоду), значајна је и кредитна подршка (34%), а преостали, релативно занемарљиви део, односи се на друге видове финансијске подршке.

На територији града Чачка остварен је и значајан прилив страних директних инвестиција, нарочито у последњих неколико година. Стране директне инвестиције су у прво време превасходно биле везане за процес приватизације, док у последњих неколико година доминирају како тзв. *гринфилд* (енг. *greenfield*) инвестиције у изградњу нових погона, тако и тзв. *браунфилд* (енгл. *brownfield*) инвестиције у постојеће објекте који се углавном више не користе; поред тога, забележени су и случаји преузимања успешних

⁴³ Извор: Агенција за привредне регистре – Регистар мера и подстицаја регионалног развоја ([линк](#)) и прорачун.

домаћих приватних компанија од стране страних инвеститора. Према расположивим подацима, најзначајније стране инвестиције на територији града Чачка обухватају⁴⁴:

- Инвестиција немачке компаније „Vorwerk & Sohn“, која се бави производњом делова за аутомобилску индустрију. Компанија је у Прељини отворила производни комплекс који се простире на површини од више од 40 хиљада м², где послује у оквиру неколико производних јединица „Vorwerk Autotec Serbia“, „Vorwerk Drivetec Serbia“ и „Eldisy Serbia“. Према подацима инвеститора, укупан планирани износ инвестиција је 70 милиона ЕУР. Више информација о компанији: <https://vorwerk-sohn-group.rs/sr/>
- Инвестиција немачке компаније „Wieland Electric“, која се бави производњом електроматеријала. Реч је о *браунфилд* инвестицији, која је реализована на локацији некадашње фабрике „Цер“.
- Инвестиција немачког трговинског ланца „Lidl“ у малопродајни објект у Чачку, која износи око 2 милиона ЕУР.
- На овом месту треба поменути улагање турске „Halk“ банке, која је приватизовала „Чачанску банку“. „Halk“ банка је у мају 2015. године постала већински акционар „Чачанске банке“, куповином акција у вредности од 10 милиона ЕУР, а у 2018. је постала једини акционар, откупом преосталих акција мањинских акционара. Такође, у октобру 2015. „Чачанска банка“ је променила назив у Halkbank а.д. Београд.⁴⁵
- Инвестиција немачке компаније „Sur Tec“, које је још 1996. године отворила производни погон у Чачку, за производњу хемијских производа за површинску заштиту материјала. Више информација о компанији: <https://www.surtec.com/landingpages/rs/sr/>
- Заједничко улагање домаћег и немачког приватног капитала у компанију „Principal duo“, која послује у домену прехранбене индустрије, и производи и тргује рибом и производима од рибе, као и смрзнутим поврћем. Више информација о компанији: <https://www.principalduo.com/>
- Гринфилд инвестиција руских инвеститора, који су отворили фабрику „Вапекс“ у Прељини за производњу полиуретанске пене. Више информација о компанији: <https://www.vapeks.rs/>

⁴⁴ Извори: https://www.cacak.org.rs/userfiles/files/LER/2021/Ekonomski_profil_zajednice_2021.xls и <https://api.pks.rs/storage/assets/Privredna%20kretanja%20RPK%20%D0%9Araljevo%20I-XII%202021.pdf>.

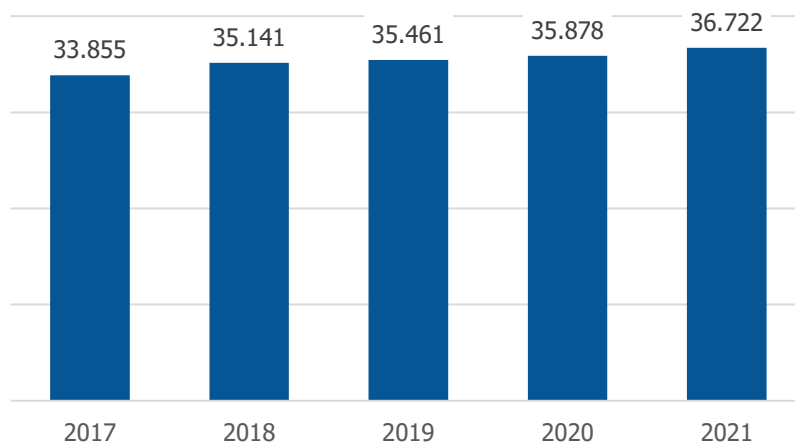
⁴⁵ Извор: Народна банка Србије (www.nbs.rs), Централни регистар хартија од вредности (www.crhov.rs) и Халк банка (www.halkbank.rs).

Тржиште рада

Регистрована запосленост^{46,47} према општини рада на територији града Чачка у **2021. години износила је 36 722**. Од овог броја, $\frac{3}{4}$ лица је запослено код послодавца, $\frac{1}{4}$ чине предузетници и самосталне делатности, укључујући и лица запослена код њих, док је удео регистрованих пољопривредних произвођача релативно занемарљив (мање од 2%).

Током претходног петогодишњег периода регистрована запосленост је порасла за готово 2 900 лица, што представља повећање од 7,8%. Динамика кретања укупне регистроване запослености у периоду од 2017. до 2021. године приказана је на Графикону 5. Остварени раст регистроване запослености у Чачку је виши него у региону Шумадије и Западне Србије (у Региону је остварено повећање за 7,1%), али је нижи од националног просека (раст регистроване запослености на нивоу Републике у посматраном периоду износи 9,3%).

Графикон 5. Регистрована запосленост (према општини рада) у граду Чачку

Извор података: База података Републичког завода за статистику

Прерађивачка индустрија и трговина запошљавају готово половину укупног броја запослених који раде на територији града Чачка. Наиме, у 2021. години од укупног броја регистрованих запослених према општини рада, 31% је био ангажован у прерађивачкој индустрији (више од 11 000 лица), а готово 19% у трговини (близу 7 000

⁴⁶ Извор података за регистровану запосленост и зараде је база података Републичког завода за статистику ([линк](#)). Подаци су наведени директно, или су извршена прерачунавања (нпр. структура по појединим категоријама, или рачунање промене у односу на претходни период).

⁴⁷ Појам регистроване запослености односи се на лица која уплаћују доприносе за обавезно социјално осигурање, и по том основу се налазе у евиденцији Централног регистра обавезног социјалног осигурања. То значи да су обухваћена лица која имају формално заснован радни однос код послодавца, лица која обављају самосталне делатности, предузетници, регистровани пољопривредници, као и лица која нису у радном односу, али су формално ангажована по основу других типова уговора и остварују примања која имају карактер зараде (нпр. уговор о делу или уговор о обављању привремених и повремених послова). Извор: Републички завод за статистику – методолошки материјали и документација ([линк](#)).

лица). Преглед структуре регистроване запослености према привредним делатностима дат је на Графикону 6.

Графикон 6. Регистрована запосленост (према општини рада) по делатностима у 2021.
структура у %

Извор података: прорачун на основу података из Базе података Републичког завода за статистику

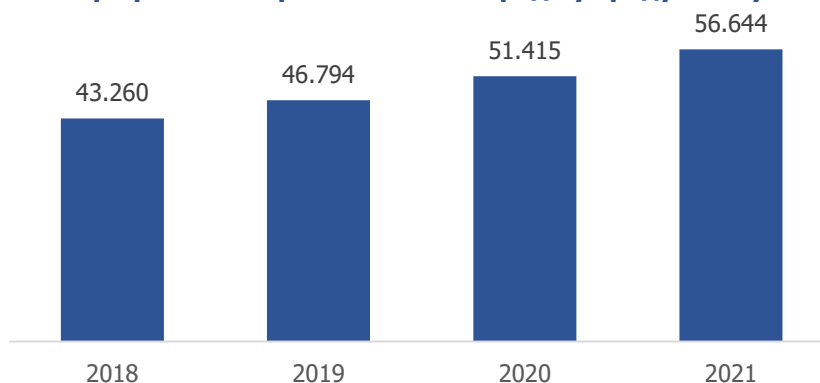
Регистрована запосленост је порасла у већини делатности током претходних пет година, највише у прерађивачкој индустрији (број регистрованих запослених је у 2021. био за више од 1 500 виши у односу на 2017), грађевинарству и делатности саобраћаја и складиштења (у наведене две делатности регистрована запосленост је порасла за по више од 500 запослених). С друге стране, нижи је број регистрованих пољопривредних произвођача, а регистрована запосленост је смањена и у неколико делатности, највише у области здравства и социјалне заштите, и у домену административних и помоћних услужних делатности (за по више од 200 запослених).

Уколико се посматра број **регистрованих запослених са пребивалиштем на територији града Чачка**, уочава се да је њихов број виши него код претходног показатеља, и у 2021. години износи 37 802. Овакво одступање је карактеристично за већину локалних самоуправа у централној Србији. То значи да одређен број запослених има пријављено пребивалиште у граду Чачку, али је запослен на територији неке друге општине. Реч је о лицима која живе у Чачку и путују у другу општину на посао, али и о лицима која живе и раде у другој општини, али имају пријављено пребивалиште у Чачку. Број регистрованих запослених према месту пребивалишта у граду Чачку је у периоду 2017-2021. године порастао за 3 600 лица.

Учешће жена у укупном броју регистроване запослености према општини пребивалишта у 2021. години је износило 47,1%, и више је како од националног нивоа (на нивоу Републике жене чине 46,4% укупне регистроване запослености), тако и у односу на регионални ниво (у Региону Шумадије и Западне Србије учешће жена у регистрованој запослености износи 44,3%). У претходном периоду број запослених жена је порастао више од броја запослених мушкараца, услед чега је учешће жена у регистрованој запослености повећано за 1 процентни поен у односу на 2017. годину.

Просечна нето зарада запослених са пребивалиштем на територији града Чачка у 2021. години износила је 56 644 динара. Као што се може уочити на Графикону 7, током претходног периода просечна нето зарада је континуирано расла, и у 2021. години је била за готово 13 400 динара виша него у 2018. години, што представља номинално повећање од више од 30%. Ниво просечне зараде у Чачку је током читавог посматраног периода на нивоу или незнатно виши од просека Региона Шумадије и Западне Србије, али је константно испод просека Републике (током периода 2018-2021. просечна зарада у Чачку је била за 13-15% нижа од националног нивоа).

Графикон 7. Просечна нето зарада у граду Чачку

Извор података: База података Републичког завода за статистику

Број незапослених лица на евиденцији Националне службе за запошљавање⁴⁸ у граду Чачку је значајно смањен у претходном петогодишњем периоду. Наиме, на крају 2021. године њихов број је износио 4 782 лица (у првој половини 2022. је додатно смањен за више од око 500 лица), и за преко 40% је нижи у односу на 2017. годину. Овакво кретање је у директној корелацији са претходно анализираним повећањем регистроване запослености⁴⁹.

Туризам

Туристичка понуда града Чачка базира се превасходно на бањско-лечилишном туризму (пре свега везано за Атомску бању Горња Тречча) **и Овчарско-кабларској клисури са природним вредностима и комплексом манастира.** Свакако постоји велики потенцијал за даљи развој како постојећих, тако и до сада недовољно искоришћених сегмената туристичког тржишта, као што су транзитни туризам,

⁴⁸ Извор података: Статистички билтен Националне службе за запошљавање, различита издања ([линк](#)) и прорачун (апсолутне и процентуалне промене броја незапослених на евиденцији НСЗ).

⁴⁹ Треба напоменути да, поред запошљавања, постоје и други разлози за брисање незапосленог лица из евиденције НСЗ – нпр. одлазак у пензију или навршавање 65. године живота, неприхватање понуђеног запослења, одбијање учешћа у програму активних мера запошљавања, нејављање организацији за запошљавање и др. Извор: Статистички билтен Националне службе за запошљавање ([линк](#)).

сеоски/рурални, авантуристички, и др., што је и препознато у Програму развоја туризма, који је усвојен 2019. године.

На територији града постоје разнолики природни и антропогени ресурси који су укључени, или имају потенцијал да буду укључени, у туристичку понуду града.

- **Бање.** Горња Трепча и Овчар Бања имају званично статус бањских лечилишта⁵⁰, а постоји и несертификована Слатинска бања.

Бања Горња Трепча, позната и као „Атомска бања“, је најразвијенија туристичка дестинација на територији града Чачка. Налази се на око 18 км удаљености од града, у подножју планина Вујан и Буковик. Смештај је расположив у Специјалној болници, као и у већем броју соба у домаћој радиности. Вода из три термоминерална извора се користи у лечењу реуматских, неуролошких, васкуларних и других обољења. Због повољне климе и ваздушних струја, има и карактеристике ваздушне бање, а атрактивна је и за рекреативце и љубитеље природе.

Овчар Бања се налази у Овчарско-Кабларској клисури, на око 18 км од града. Термоминерални извори се користе за лечење реуматских болести, повреда мишићних ткива и дегенеративних промена на костима и зглобовима, кожних болести и др. Због природних и културних знаменитости и атракција, има потенцијал за развој не само здравственог, већ и рекреативног, авантуристичког, риболовачког, и других видова туризма.

Слатинска бања се налази у селу Слатина, на око 17 км од Чачка, у подножју планине Јелице. Термоминерални извори су погодни за лечење реуматских и кожних обољења, али не постоје развијени смештајни капацитети нити уређени лечилишни објекти.

- **Овчарско-кабларска клисура** представља природну атракцију, која је 2000. године добила статус предела изузетних одлика I категорије заштите⁵¹. Простире се на територији града Чачка и општине Лучани, а управљање природним добром је поверено Туристичкој организацији Чачка. Природне вредности клисуре чине меандри на Западној Морави, разнолики пејзажи и видиковци на планинама Овчару и Каблару, као и специфични екосистеми које карактерише значајан број заштићених биљних и животињских врста. По разноликости и бројности птица, клисура спада у подручја међународног значаја, тако да се налази у оквиру тзв. Емералд мреже Савета Европе, а сврстана је и у важно подручје за птице од стране међународне НВО „Bird Life International“⁵². Поред природних вредности, клисура има и верски и културни

⁵⁰ Извор: уредбе Владе Републике Србије објављене у Сл. гласнику бр. 39/10 (за Бању Горња Трепча) и 100/11 (за Овчар Бању).

⁵¹ Овчарско-кабларска клисура је првобитно заштићена као предео изузетних одлика 2000. године, а актуелна одлука Владе Републике Србије је донета 2021. године (Уредба о проглашењу предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура“, Сл. гласник Р. Србије бр. 77/21).

⁵² Извор: Завод за заштиту природе Србије ([линк](#)).

значај, будући да је у њој смештен већи број манастира, а развијени су и лов, риболов и наутичке активности.

- **Културно-историјски споменици.** Манастири Овчарско-кабларске клисуре су грађени у периоду од XVI до XIX века, и већина њих је под заштитом државе. Постоји девет манастира, као и два света места обележена капелама. Поред манастира, постоји већи број археолошких локалитета, историјских објеката и културних знаменитости. Треба поменути атракције које се налазе у центру града, као што су остаци римских терми их III-IV века, Храм Вазнесења Христовог из XII века и конак Јована Обреновића из прве половине XIX; као и Меморијални комплекс на Љубићу (који је такође под заштитом државе, као меморијални природни споменик), и Градину на Јелици, на чијем простору су настајала и нестајала насеља од бакарног доба (2500 г. пне) све до раног средњег века (почетак IX века).
- **Манифестације.** На територији града Чачка годишње се организује чак око 70 различитих манифестација, и то културних, духовних, етно, фолклорних, гастрономских, спортских и др. Град Чачак је био једна од првих локалних самоуправа која је још 2006. године извршила категоризацију манифестација. За сада је категорисано 10 манифестација, и то:
 - Манифестације I категорије: Сабор фрулаша „Ој Мораво“ у Прислоници, „Купусијада“ у Мрчајевцима и међународни фолклорни фестивал „Етно фест“ у Чачку;
 - Манифестације II категорије: Фестивал етно и амбијенталне музике „Карусел“, рок фестивал „Прича“ и манифестација борилачких спортова „Златни појас Чачка“;
 - Манифестације III категорије: „Дани патријарха Павла“, „Дани калиграфије и иконописа“, гастрономске и етно манифестације „Плодови западног Поморавља“ у Заблаћу и „Дани српске кајсије“ у Миоковцима.

Поред њих, постоји велики број других, за сада некатегорисаних манифестација, које привлаче како мештане, тако и туристе. Од великог значаја за привлачење туриста и развој инфраструктуре је свакако и чињеница да је Чачак изабран за Престоницу културе Србије 2023. године, као први град у коме ће започети реализација ове манифестације Министарства културе. Предвиђено је организовање великог броја активности из домена културе, чему ће претходити значајна улагања у културну и другу инфраструктуру.

- **Саобраћајна и туристичка инфраструктура.** Друмска инфраструктура је добро развијена, директан приступ Ибарској магистралаи и коридору Е-763 олакшавају долазак туриста из других делова Србије, а са отварањем коридора Е-761, који је у изградњи, приступ ће се додатно побољшати. Када је реч о железници, кроз Чачак пролази пруга Сталаћ-Краљево-Пожега, која директно повезује железнички коридор Београд-Ниш-Софија са пругом Београд-Бар. Један од фактора који би у будућности могао допринети привлачењу страних туриста јесте близина Аеродрома „Морава“ у Лађевцима, који је свега 10 км удаљен од границе туристичког места Чачак. Од 2019.

године, када је Аеродром отворен за цивилни саобраћај, успостављена је редовна линија за Истанбул и сезонске линије за Солун и Тиват, а у претходним годинама функционисали су и летови за Беч.

Расположив је већи број спортских терена и објеката који се могу користити у туристичке сврхе, за организацију спортских догађаја или у сврхе рекреације, као што су фудбалски стадион и већи број фудбалских терена, атлетска стаза, комплекс базена (укључујући олимпијски базен), спортска хала за различите дворанске спортове, као и већи број мањих затворених објеката, терени на отвореном за мале спортове, тениски терени, мотоциклистичке стазе итд. Треба поменути и бициклистичке стазе у Овчарко-кабларској клисури укупне дужине 45 км, као и Западну Мораву, на којој лети функционише уређено купалиште, и на којој се организују наутичка такмичења и туристичка крстарења.

Када је реч о **смештајној понуди**, постоји 8 објеката који су категорисани као хотели, и то четири објекта са 4 звездице (гарни хотел „Avenue“ и хотели „Београд“, „Castello Boutique“ и „Royal Residence“, сви у Чачку), и четири објекта са 3 звездице (гарни хотели „Lake“ у Чачку и „Тема Nova“ у Коњевићима, и хотели „Коле“ у Чачку и „Ливаде“ у Прељини)⁵³. У њима је расположиво укупно 210 смештајних јединица са 389 индивидуалних лежајева, и то 228 лежајева у објектима са 3 звездице, и 161 у објектима са 4 звездице. Ниједан од хотела у бањским дестинацијама није категорисан од стране Министарства туризма, трговине и телекомуникација.

Категоризација смештаја у оквиру домаће радиности и сеоских домаћинстава је у надлежности Градске управе за локални економски развој. Као што је претходно наведено, категорисано је 470 соба и 45 апартмана у домаћој радиности, као и 9 сеоских туристичких домаћинстава, који укупно располажу са 1 025 кревета.

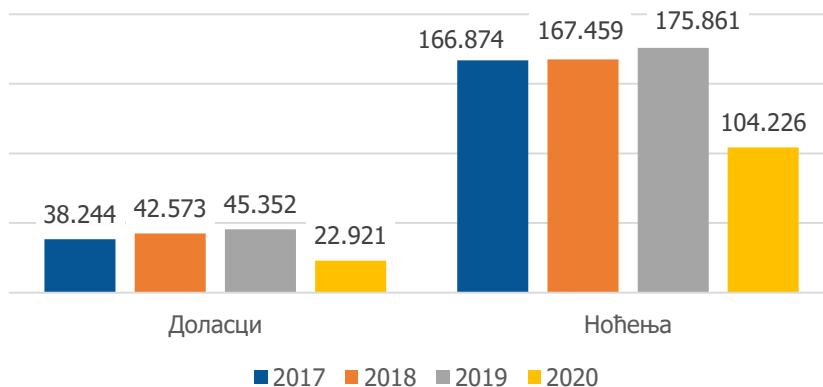
Расположивост радне снаге у угоститељству на територији града Чачка је изнад националног просека. У 2021. години више од 1 500 лица је радило у угоститељству, што је чинило 4,2% укупне регистроване запослености на територији града Чачка. Значај угоститељства у структури запослених је на нивоу регионалног просека, а виши је од националног нивоа (на нивоу Републике 3,8% од укупног броја регистрованих запослених је ангажовано у угоститељству). Запосленост у угоститељству је порасла у односу на 2017. годину, и то за више од 200 лица.⁵⁴

⁵³ Извор података: Министарство трговине, туризма и телекомуникација – списак категорисаних објеката ([линк](#)).

⁵⁴ Извор података: база података Републичког завода за статистику ([линк](#)) и прорачун.

Када је реч о тенденцијама у последњих неколико година, **туристички промет на територији града Чачка је бележио раст до 2019. године, са више од 40 хиљада остварених посета годишње, али је пандемија болести Ковид-19 довела до значајног пада у 2020. години.** Као што је приказано на Графикону 8, број долазака туриста је преполовљен у односу на 2019. годину, а број ноћења је смањен за 40%. Подаци за 2021. годину још увек нису објављени за територију Града, тако да није познато да ли је дошло до опоравка туристичког промета. На овом месту треба указати на то да званични подаци Републичког завода за статистику не обухватају у потпуности остварени туристички промет. Наиме, нека од регистрованих туристичких домаћинстава не пријављују сваки туристички долазак, а услуге смештаја пружају и домаћинства која нису регистрована од стране надлежних органа.

Графикон 8. Туристички промет у граду Чачку

Извор података: „Општине и региони у Републици Србији“ Републички завод за статистику

Значајан део укупног броја долазака, а нарочито ноћења туриста, на територији Чачка остварен је у Бањи Горња Трепча. Расположиви подаци⁵⁵ указују на одређене неповољне тенденције у претходном периоду. Наиме, туристички промет у Бањи у периоду 2017-2019. године стагнира, да би у 2020. години број долазака и број ноћења туриста био смањен за преко 30%; након тога у 2021. није наступио опоравак, већ даље смањење (број долазака туриста је био нижи за 7%, а број остварених ноћења за 5%).

Поред свега претходно наведеног, треба поменути да постоје одређени проблеми, идентификовани у Програму развоја туризма⁵⁶, који отежавају или онемогућавају пуну валоризацију туристичког потенцијала Града. Указује се, пре свега, на проблеме у вези са смештајним капацитетима (мали број категорисаних објеката, посебно у домаћој радиности, недовољан обим и квалитет услуге, као и усклађеност са очекивањима и потребама туриста), неадекватним мерама промоције (недовољне мере промоције града Чачка као туристичке дестинације и недовољна промоција туристичких атракција, посебно у домену развоја транзитног и бањског туризма), процесе непланске градње и деградације простора,

⁵⁵ Извор података: Републички завод за статистику, Саопштење УТ10 Туристички промет.

⁵⁶ Програм развоја туризма града Чачка за период 2019-2024. године, Сл. лист града Чачка бр. 3/2019.

локални карактер већине манифестација, недовољно развијене услуге јавног превоза и специјализованих продавница итд.